

НАСТЕНКО С. В.

Київський національний лінгвістичний університет

ЖАНРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІСПАНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ XII – XX СТОЛІТЬ

У статті висвітлено літературознавчий та культурологічний аспекти жанрової трансформації іспанської поезії протягом XII – XX століть, окреслено основні принципи розвитку через онтологічний підхід.

Ключові слова: жанр, романс, сонет, ода, версифікація, традиційні форми поезії.

В статье освещен литературоведческий и культурологический аспекты жанровой трансформации испанской поэзии XII – XX веков, определены основные принципы развития посредством онтологического подхода.

Ключевые слова: жанр, романс, сонет, ода, версификация, традиционные формы поэзии.

The article highlights literary and cultural perspectives of genre transformation of the Spanish poetry of XII – XX centuries, basic principles of development are outlined through ontological approach.

Key words: genre, romance, sonnet, ode, versification, traditional forms of poetry.

Актуальність обраної теми дослідження визначається збільшенням уваги лінгвістів і літературознавців до комплексного вивчення жанрової організації поетичного тексту. Еволюційні процеси семантичного змісту іспанської поезії становлять особливий інтерес для дослідників з огляду на специфіку поетичного світобачення і світосприйняття поетів.

Враховуючи важливість проблеми розуміння поетичного тексту, мовні традиції і форми, а також способи існування та передачі поезії, **метою** даної статті є розглянути жанрову своєрідність іспанської поезії XII – XX століть.

Предметом аналізу є специфіка відтворення жанрових трансформацій іспанської поезії XII – XX століть.

Об'єктом дослідження є жанротвірні елементи іспанської поезії досліджуваного періоду.

Матеріалом дослідження слугували роботи сучасних лінгвістів, серед яких В. І. Баранов, Т. А. Єщенко, О. Сметаніна, Л. О. Шевченко. У роботі ми також звернулися до досліджень таких іспанських філологів, як Х. Л. Гарсія Барріентос, С. В. Карретеро.

Наукова новизна статті полягає у тому, що вперше на основі іспанської поезії XII – XX століть виявлено і описано жанрові особливості іспанських поетів, беручи до уваги важливість поетичного мовлення.

Згідно з визначенням В. І. Баранова, жанр – це відносно стала композиційно-мовленнєва схема, яка відтворює певне абстраговане відношення до дійсності, а саме форму образу автора, що детермінує спосіб відображення, характер відношення до дійсності, і тим самим ступінь, повноту осмислення матеріалу та відносно усталене з'єднання елементів авторського і чужого мовлення [1:139].

На тлі постійних змін стійкі ознаки національної культури складно виокремити, існують численні підходи до цієї проблеми, зумовлені лінгвістичними та культурологічними факторами, що призвело до трансформації в ментальній сфері, і знайшло своє відображення у культурі в цілому та у поетичній картині світу Іспанії зокрема, і сприяло динамічному розвитку поезії. Найдавнішою формою кастильської поезії послужили народні романси у “*Пісні про Мого Сіда*”. Перші зразки такої форми іспанської поезії губляться в глибині століть. Вони передавалися з покоління в покоління в усній формі, постійно змінюючись, і лише в XVI ст. були об'єднані в збірки “*Romanceros*”. Старовинні іспанські романси оспівують подвиги героїв великої боротьби з маврами за незалежність і віру, тим самим утворюючи справжню іспанську епопею, що містить у собі історію і релігію. За змістом романси діляться на історичні, лицарські, любовні, сатиричні тощо.

Історичні романси складають більшу частину героїчного епосу поетичної спадщини, наприклад, романси, що оповідають про Сіда, так звані “редондилії” (“*redondillas*”).

Разом з героїчною поезією в XIII ст. розвивалася релігійна і виховна поезія. Першим їх представником був Гонсало де Берсео. Він називав свої поеми “*prosa decir, dictato*”, вказуючи тим самим, що їх треба не співати, а читати і в подальшому з'являються поеми з нотками сатири Педро Лопеса де Аяла.

Перша половина XV ст., характеризується появою придворної літератури, більш витонченої і освіченої, але дещо штучної і претензійної, яка втратила свою оригінальність, різноманітність і наївність. Проте на іспанську поезію найбільше вплинула італійська

література, починає відроджуватись інтерес до класичної античної літератури. І. Лопес де Мендоса, маркіз де Сантільяна, вважається засновником італійського придворного стилю в іспанській поезії. Також вирізнялася творчість Хорхе Манріке, автора зворушливих “строфів” (“*coplas*”), написаних на смерть батька.

Початок XVI століття відзначено новим витком італійського впливу на іспанську поезію, був перейнятий італійський сонет – терцина. Італійський напрямок в іспанській поезії очолили Хуан Боскан і Гарсіласо де ла Вега, проте зазнали опору з боку іспанських поетів, вірних традиційним народним формам. Найбільш енергійним супротивником італійського поетичного стилю був Крістобаль де Кастільєхо. Старовинних національних поетичних традицій разом з К. Кастільєхо дотримувалися Антоніо де Вільєгас, Грегоріо Сільвестре, Луїс Бараона де Сото, Хуан Руфо, Даміана де Вегас, Педро де Паділья та Лопес Мальдонадо. Опозицію представляли Дієго Уртадо де Мендоса, Франциско де Фігероа, Франциско де ла Торре і Вісенте Еспінель.

У жанрі вченої поезії, модною в кінці XVI ст., виділяється направлення під назвою “*estilo culto*”, або гонгоризм, і головний її представник – Луїс Гонгора. Складність форми, релігійна тематика, невпевненість і приреченість людини в постійно мінливому світі – риси, характерні для світорозуміння епохи бароко. Разом з тим, французька мова увійшла у вжиток при королівському дворі й у вищих колах. З’явилася маса перекладів з французької; літературний законодавець Франції, Буало, став авторитетом і в Іспанії. Починаючи з другої половини XVIII ст. національна література дещо оживає. Поет Уерта намагається відродити традиції народної поезії, серед них: Лопес де Седана “*Parnaso Español*”, Санчес – поетична збірка “*Poesías anteriores del siglo XV*”. Невдовзі з’явився новий напрямок під назвою “Саламанкська школа”, що прагнула поєднати оригінальність і силу старовинної кастильської поезії зі спадщиною класичних літератур, найяскравішим представником якої був поет М. Вальдес, який залишив оди, “*canciones*”, філософські послання тощо. Іспанська література XIX століття відобразила численні політичні перевороти, якими так багата новітня історія Іспанії. Навала французів розбудила національне почуття. Під впливом політичного руху тридцятих років колишня літературна творчість

Іспанії різко змінюється: псевдокласицизм витісняється романтизмом. Одним з видатних представників блискучої епохи боротьби класицизму і романтизму був Хосе Маріано де Ларра та відомий поет ХІХ століття – дон Хосе де Еспронседа.

Одним з новітніх поетів Іспанії є Хосе Зоріле, який присвятив свою творчість іспанському “романсеро”. Завдяки чарівності звучного, стислого та витонченого вірша, блискучим фарбам і палкій фантазії, Х. Зоріле мав величезний успіх, як в якості поета, так і в якості драматурга. Разом з ним творили дон Рамон де Кампеадор, відмінну рису поезії якого складає філософський напрямок. Він автор збірки віршів “*Dolores*”, а також Гаспар Нуньес де Арсе, Вентура Руїс-Агілера, Хосе де Сельгаса, Менендес-і-Пелайо, Гертруда Гомес де Авельянеда, які були авторами багатьох ліричних віршів.

Український лінгвіст Л. О. Шевченко відмінною рисою поетичної творчості Іспанії другої половини ХХ століття вбачає вільний вірш, який залучає усю сукупність різних видів версифікації, рішуче пориває з правилами традиційних систем віршування, котрі виявляються у відсутності певного розміру, неупорядкованих паузах, частковій або повній відсутності рими. Цікавим феноменом є іспанські поетичні тексти “про ніщо”, котрі виступають репрезентацією професійної гри поетів, яка вражає своєю фрагментарністю, відсутністю логіки та єдності структури. Представники іспанської поезії другої половини ХХ століття вдаються до корінних мовно-естетичних змін, їхній образний слововжиток має широкий спектр: від яскраво вираженого ліричного початку до пародійно-гротескних стильових варіацій, семантичного і графічного експериментів з усталеними поетизмами іспанського віршованого мовлення [2:17-18].

Т. А. Єщенко визначає поетів другої половини ХХ сторіччя як покоління, що утворило справжній маргінальний дискурс, тобто відсторонення від усього, що пов’язане з офіціозом; покоління постепохи – постмодерну, що є в своїй сумі апокаліптичним; перше покоління нової епохи, для якого характерні такі творчі принципи, як свобода творчості й особистості; здебільшого не віддзеркалення, а вербальне створення духовно-інтенційної реальності, в якій світ постає як текст; повернення до найпервісніших елементів

міфологічної свідомості; семантична прихованість, герметичність, що розрахована на дух співтворчості митця та реципієнта-читача; аполітичність [3:36].

Отже, поезія – це окремий світ з неповторними почуттями та особливим творчим світоглядом, змішуванням жанрів, стилів та самобутньою формою відображення дійсності. Кожен з віршів має свою історію та неповторну емоційну і мовно-естетичну забарвленість, власний характер [4:193].

Поезія 1980-х вирізняється насамперед різноманітністю смаків, які охоплюють як неокласицизм, так і мінімалізм, або поезію “мовчання”. Незважаючи на всі розбіжності між цими різними поетичними рухами, їх об’єднує одна вражаюча риса – кожне нове покоління, утверджуючи себе, намагається розірвати з попередниками. Поезія новітніх заперечує “соціальну поезію” і повертається до естетичних практик “покоління 1927 року”, а поезія 1980-х визнає своїми кумирами поетів 1950-х. Вісенте Алейсандрє є попередником новітніх, а такі поети, як Анхель Гонсалес, Валенте, Кабальєро Бональд суголосні з так званою “поезією досвіду” (“*Poesía de la Experiencia*”). У результаті, в одному просторі співіснують поети “Покоління 1927 р.” (Альберті), поети, що з’явилися одразу після Громадянської війни (Пеpe Йєрро). Упродовж 1950-х рр. розвивається барокова поезія, представлена Кабальєро Бональдом, метафізична поезія, представниками якої є Клаудіо Родрігес і Анхель Вальєнте, а також поезія рефлексивного характеру, інтимна лірика, в якій домінують розмовні інтонації (Хільде Б’єдма). Вони духовно зв’язані з поетами “Золотого віку”, з Хуаном де ла Крус. Ця традиція відновлюється в поезії 1980-х рр., але бароко тут поступається місцем новому класицизму, відновленню класичних форм, перетворюючись на розповідь про повсякденне життя [5]. Незважаючи на претензійність постмодерного покоління, традиційні форми іспанської поезії є доволі поширеним явищем. У поезії Іспанії другої половини ХХ століття можна зустріти цитування й алюзії на давніх класиків, незначні інонаціональні впливи та значні національні самобутні образи, котрі органічно перейшли в іспанську поетику, а тексти таких поетів формально неускладнені, лексика проста, образи типізовані, часом наближені до архетипів. Велике значення мають

слова-концепти типу вода, пісня, мова та ін. [3:38]. Поети здійснюють своєрідну інтерпретацію та пристосування національної художньо-образної системи до способу власного світобачення, розглядають культурно-лінгвістичні надбання в контексті своєї епохи, відкриваючи нові нюанси в семантичній архітектурі поетичного дискурсу [2:18].

Поетична генерація, відома як “поезія досвіду”, багато чим завдячує англійській літературі. З плином часу з’являється заперечення спрощених форм “поезії досвіду”, навіть деякі представники цього напрямку змінюють естетику своїх пізніших творінь, намагаючись писати поезію пошуку і пізнання, поезію метафізичного типу, подібну до поезії Клаудіо Родрігеса і А. Вальєнте [5].

Таким чином, іспанська поезія є багатоплановою і різножанровою. Аспектне дослідження окремих літературних жанрів і поезії зокрема, створило передумови дослідження поетичної картини світу Іспанії як цілісної комунікативно-пізнавальної системи.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямі може слугувати детальний аналіз першотвору з метою виділення універсальних і специфічних концептів, а також представлення когнітивної динаміки розгортання мегаконцепту *ІСПАНІЯ* в різножанровій системі іспанської поезії XII–XX століть.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов В. И. Литературно-художественная критика / В. И. Баранов. – М. : Высшая школа, 1982. – 218 с.
2. Шевченко Л. О. Іспанський поетичний текст другої половини ХХ сторіччя у лінгвокогнітивному висвітленні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05 “Романські мови” / Людмила Олексіївна Шевченко ; Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2007. – 207 с.
3. Єщенко Т. А. Метафора в українській поезії 90-х років ХХ ст. : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01. “Українська мова” / Тетяна Анатоліївна Єщенко ; Донецьк. нац. ун-т. – Донецьк, 2001 – 337 с.
4. Сметаніна О. Традиції французької поезії ХХ століття / О. Сметаніна // Матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. наук. робіт молодих учених / відп. ред. О. В. Семенова. – Горлівка : Вид-во ГДПІМ, 2011. – С. 193–194.
5. Карретеро С. В. Сучасна іспанська поезія через антологічний підхід. [Електронний ресурс] / Серхіо Відаль Карретеро. – 2009. – Режим доступу : <http://litakcent.com/2009/02/10/suchasna-ispanska-poezija-cherez-antolohichnyj-pidhid/>